
ŽIVOT

Broj 3.

Lipanj 1927.

God. VIII.

Civilna ženidba.

Piše: Viktor Cathrein D. I.

O dobro uređenu porodicu vezano je dobro cijeloga ljudskoga društva. Sigurno valja kao općenito načelo: gdje je s porodicom dobro i gdje ona uspijeva, ondje je i s društvenim boljitkom dobro. Pravo veli Leo XIII. (u okružnici »Neminem fugit« od 14. lipnja 1892.): »Očevitno je, da javno (opće) i privatno (pojedinačkoj) dobro zavisi poglavito o dobroj odgoji u porodicama. Što se u očinskoj kući dublje ukorijene kreposti, što revnije roditelji riječju i primjerom prema vjerskim propisima odgoje srca svoje djece, to će više ploda biti odatle za ljudsko društvo. Zato je veoma važno, da se kućna zajednica nesamo sveto uređi nego i da se upravlja svetim zakonima, i da se u njoj revno i neprekidno goji religiozni duh i kršćanski život«.

No temelj porodice jest ženidba. Ako ta nije dobro uređena i učvršćena, nije moguće, da se razvije sretan porodični život niti valjana odgoja djece. To gledamo na starim poganima. Poligimija i česte ženidbene rastave podrovala su ženidbu i snizile ju do proste kupnje i prodaje; žena je čovjekova ropkinja, pa će lijepi porodični život jedva uspjati. Krist, Spas donio je čovječanstvu najveće dobročinstvo povrativši ženidbi jedinstvo i nerazrešivost, koje ju idu već po prirodi. Tako je porodica opet jedna i čvrsta, žena je čovjeku životnom drugaricom jednakih prava, te oboje mogu sad složnim silama odgajati svoju djecu.

Ali Krist je učinio i više. On je ženidbu učinio sakramentom i odabrao je za simbol svoje djevičanske veze s čovječstvom. Zadaća je ženidbe sada: davati sveder nove članove kraljevstvu Kristovu, a ženidbenim drugovima podjeljivati preobilne milosti za to, da vrše svoje dužnosti jedno prema drugome i oboje prema djeci. Tako je Krist osnovao kršćanski obitelj, iz koje je tijekom stoljeća poteklo neizrecivo mnogo sreće i blagoslova za ljudsko društvo, i kojoj u poganstvu ni prilike nije.

Nažalost već dulje vremena napreduje novo poganstvo, koje je gore od staroga, jer nerijetko ide posve svijesno za raskršćanjanjem; da, za tim, da otme samoga Boga ljudskome društvu.

Kršćanstvu valja oteti utjecaj na javnost, križ mora napolje iz škole i sudnice, a cijelo društvo valja polajičiti (posvjetovniti).

Kako je korijen kršćanske porodice ženidba, rano se počelo nastojati oko toga, da se polajiči kršćanska ženidba. Otmi joj njezin vjerski značaj i snizi je do čisto građanskoga posla, običnog ugovora po — civilnoj ženidbi! Ali jer nije bilo nade, da će sve najednom poći za rukom, išla je stvar lukavo i proračunato sve dalje i dalje.

1. Fakultativna i prisilna civilna ženidba.

Sve do najnovijega vremena smatrali su po svim kršćanskim zemljama sklapanje ženidbe vjerskim činom, koji se obavljao u crkvi uz ceremonije, kako ih propisuje kanonsko pravo. Državi je bilo dosta da konstatira, e je ženidba crkveno sklopljena, ili da naprosto prizna župske matice vjenčanih za državne. Tako su se onda pripadnici državno priznatih konfesija morali vjenčati prema crkvenim odredbama. Ali oni, koji su se rastali s Crkvom te kršćanstvo zamijenili sa »slobodarstvom« (liberalstvom), osjećali su kao silu naneseu svojoj »savjesti« to, što su morali tražiti crkveni blagoslov ženidbe. Zatražili su pomoći u države, pa su im vlade popustile uredivši fakultativnu civilnu ženidbu ili civilnu ženidbu »na volju«. Ta ženidba ostavlja na volju zaručnicima, hoće si sklopiti ženidbu prema crkvenim obredima ili pred državnim činovnikom. Tako su bila otvorena vrata svima, koji se raskrstiše s Crkvom, za to, da sklope od države priznatu ženidbu, a da se ne moraju obazirati na »popa«.

Već ova civilna ženidba »na volju« znači gaženje crkvenoga prava, budući da daje državi pravo upravljati ženidbu bez obzira na Crkvu. Ali i ona je bila polovičnost, koja nije bila dosta za kršćanstvu neprijateljski naturalizam. Jer ta ženidba ipak priznaje Crkvi barem neko pravo na ženidbu. Zato je stvar pošla dalje, te domala uvedu obligatnu ili prisilnu civilnu ženidbu. Općenito su odredili, da se sve ženidbe imaju sklopiti pred državnim činovnikom i to prije crkvenoga vjenčanja. Nakon civilnog vjenčanja mogao je bračni par po volji svoju ženidbu i crkveno sklopiti ili ne sklopiti. Državi je to bilo svejedno. Ali ako je koji svećenik obavio crkveno vjenčanje, bio je kažnjen globom ili zatvorom. Tako su ženidbu gotovo posvema oteli crkvenoj vlasti. Crkva je mogla tek naknadno blagosloviti pred državnim organom sklopljenu i priznatu ženidbu, ako su to ženidbeni drugovi željeli; tko može sklopiti ženidbu, određivala je država, dok Crkva nije na tu odredbu utjecala nikako.

A što će Crkva na civilnu ženidbu? Ona je mora načelno zbaciti. Najprije stoga, što je Krist Crkvi predao upravljanje i uređivanje religijskih stvari. A ženidba je već po svojoj pri-

rodi, kako uči Leo XIII. (u okružnici Arcanum od 10 veljače 1880.) sveta i vjerska stvar. Nju je osnovao sâm Bog zato, da se neprestano rađaju novi ljudi t. j. novi sluge Božji. Ženidbu i pokop smatrali su svi narodi za vjerske čine. Kao što pokop znači čovječji prelaz u vječnu domovinu, tako ženidba uvodi čovjeka u ovaj život, i Bog sâm mora stvarajući dušu sudjelovati, kad se rađa novi čovjek. Ženidba valja da dovede do porodice, koje je svrha dobra odgoja, a ta ne može postojati bez vjere. Zato vidimo, da su gotovo kod svih naroda svećenici kod ženidbe blagosivljali, molili se, žrtve prikazivali i tako svoje činili.

2. Crkva i ženidba.

Ali u sadašnjem natprirodnom redu učinio je Krist ženidbu sakramentom, koji podjeljuje obilje milosti ženidbenim drugovima, da vrše svoje staleške dužnosti. To je istina, koju je definirao tridentinski crkveni sabor (Sess. 24. can. 1.): »Ustvrđi li tko god, da ženidba nije uistinu i u pravom smislu jedan od sedam po Kristu osnovanih sakramenata evanđeoskog zakona, nego da su je izmislili ljudi u Crkvi, i da ona ne dijeli milosti, neka je izopćen«. Pa budući da Krist nije predao upravljanje sakramenata svjetskim glavarima nego Crkvi, to je ženidba podvržena crkvenim odredbama. Crkva je to svoje pravo upotrebljavala postavljajući ženidbene smetnje, određujući obrede, s kojima je valjalo sklopiti ženidbu. I to pravo izvršivala je Crkva vazda neovisno od države, po Božanskom ovlaštenju. Toga radi definira i opet tridentinski koncilij: »Ustvrđi li tko god, da ženidba ne pripada pred crkvene suce, neka je izopćen« (ib. can. 4.). Novi crkveni zakonik uzima za načelo (can. 1016.): »Kršćanska ženidba podložna je nesamo Božjem nego i kanonskom pravu, izuzevši kompetenciju državne vlasti u čisto građanskim posljedicama ženidbe«.

Ove nesumljive vjerske istine jasno pokazuju, na što ima pravo država a na što Crkva s obzirom na ženidbu. Država ima pravo uređivati zakonima građanske pravne posljedice ženidbe, koje se tiču nasljedstva, baštinjenja, vlasništva itd. Toga prava nije poricala Crkva nikada. Osim toga može država zakonima upravljati ženidbe onih, koji ne pripadaju nikoj od priznatih konfesija. To je ženidba »za slučaj nužde«. I ženidbe pojedinaca, koji žive izvan priznatih konfesija, ne mogu se prepustiti pojedinčevoj volji, jer će se drukčije ubrzo širiti »slobodna ljubav« ili bolje spolna neobuzdanost. A nikoga nema osim države, tko bi mogao urediti ženidbu takovih ljudi.

No može li država dalje, te izdade na svoju ruku zakone, koji bi imali vrijediti i za katolike s obzirom na ženidbeni vez, tad prelazi ona prema katoličkoj nauci svoje ovlaštenje. Ona na pr. ne može postavljati nikakvih ženidbenih zapreka, a da protiv

prava ne prisvoji jurisdikcije na sakrament ženidbe. Zato se Crkva uvijek načelno opirala civilnoj ženidbi za katolike.

Već blaži oblik civilne ženidbe, civilna ženidba »na volju«, dira u čisto crkvena prava. Uvodeći tu ženidbu priznaje država kao načelo, da može doći do valjane ženidbe među katolicima i protiv volje Crkve, te da prema tome ima pravo izdati zakone za ženidbeni vez. Time poriče bitni vjerski, sakramentalni značaj ženidbe, jer drukčije ne bi mogla smatrati za pravu ženidbu prosti ugovor pred državnim činovnikom niti dopustiti, da ženidbeni drugovi žive kao čovjek i žena, a da se ne brinu za crkvene zakone. Tako propada u podanika uvjerenje, da je ženidba svetinja. Napokon omogućuje država otpadnicima od Crkve, da preziru crkvene zakone.

Još mnogo više valja dakako rečeno za prisilnu civilnu ženidbu, kojom država protiv volje Crkve obvezuje sve podanike, da sklapaju ženidbu samim očitovanjem privole pred državnim činovnikom, te takovu ženidbu smatra za valjanu, pa makar ženidbeni drugovi i ne marili za Crkvu. Ta prisilna civilna ženidba jest velika povreda crkvenog prava i nijeće posvećena sakramentalni značaj ženidbe. Ovo je i odatle bjelodano, što država ne dopušta samo i po više puta rastavu civilno vjenčanim nego i više novih ženidaba jednu za drugom, premda su još oba ženidbena druga predašnje ženidbe na životu. Dakle država ili ne smatra civilnu ženidbu za pravu ženidbu te ipak dopušta ženidbenim drugovima, da skupa žive, ili poriče ženidbenu nerazrešivost. Svakako civilna ženidba bilo kojega oblika snizuje pred podanicima ženidbu do običnoga građanskoga posla, koji se može obaviti i bez vjere.

Razumjet ćemo stoga, čemu je nastojanje novih pogana oko polajičenja svuda počelo s civilnom ženidbom, eda oslabi utjecaj Crkve na javni život. Katolička t. j. prema katoličkim načelima upravljana država dakako da ne može uvesti civilnu ženidbu za svoje katoličke podanike, ako ne će da radi protiv svojih načelima. Nažalost je danas još jedva katoličke države, i većina ih je već uvela prisilnu civilnu ženidbu. Velim većina, jer na svu sreću ima još izuzetaka. Među te izuzetke pripada donekle Jugoslavija, jer je nekim njezinim krajevima (na pr. u Hrvatskoj) još do danas sačuvan vjerski značaj ženidbe. Dao Bog, te katolici tu tečevinu svojih otaca i dalje sačuvaju i pomognu svoju ostalu braću, da i oni dođu do nje. Međutim, ako svi znaci ne varaju, pobijedit će i u Jugoslaviji domala nastojanja oko posvjetovnjenja ženidbe. Dosta je samo da upozorim na ljublianski kongres pravnikâ od prošlog ljeta, gdje se sve osim jednoga časnoga izuzetka dra Lovrića, profesora na zagrebačkom univerzitetu, očitovalo za civilnu ženidbu. Stoga je posljednja ura, da se katolici još za vremena sprema na žilavu obranu svojega prava.

3. Što da činimo?

A što će katolici ondje, gdje je već uvedena civilna ženidba? Naročito je moraju zabaciti, ali u praksi im preostaje samo to, da se ravnaju prema zakonskim odredbama. Duhovni pastiri moraju ih u tom poučiti, da civilna ženidba sama po sebi za njih nije nikakva ženidba pred Bogom i savješću, i da su oni stoga pod težak grijeh obvezani nakon civilnog vjenčanja vjenčati se crkveno, eda tako dođe do prave ženidbe. Ujedno im valja razjasniti, da se moraju držati zakona civilne ženidbe ne stoga, što bi ti zakoni vezali savjest, nego stoga, što bi drukčije odatle nastala za njih velika šteta. Kad katolici očituju svoju privolu pred građanskim organom, to za njih znači zapravo tek preduvjet odnosno uvod za pravo vjenčanje u Crkvi.

Iz civilnog vjenčanja mogu za katolike poteći teške protivnosti (konflikti) za savjest. Tako se znalo dogoditi, da je zaručnik obećao zaručnici prije civilnog vjenčanja, da će se i crkveno vjenčati, a da kasnije nije iskupio svojega obećanja. Sa svim tim mora zaručnica u takvom slučaju na silu živjeti sa svojim »civilnim mužem«, premda zna, da takav život nije prava ženidba nego tek »legalno priležništvo (konkubinats)«. Ali time država škodi samoj sebi nanoseći grubu silu savjesti i sileći na ženidbu, koja se počinje tim da čovjek ne pazi svoju riječ u velikoj stvari, pa toga radi ne može nikada biti sretna.

A kako valja da se drže katolici ondje, gdje još nema civilne ženidbe, ali je pogibao, da će je uvesti? Dokle god država zakonima uređuje čisto građanske pravne posljedice (učinke) ženidbe, ne će oni ništa prigovarati. Pa i civilnoj ženidbi »za slučaj nužde« onih, koji nijesu nijedne od priznatih konfesija ne moraju se protiviti, kako se vidi iz već rečenoga. Ali kad se radi o državnim zakonima, koji će da uređuju sam ženidbeni vez katolički, tada je pravna povreda za katolike barem ondje, gdje je katolička Crkva priznata. I katolici se moraju snažno boriti, protiv toga štampom, skupštinama, predstavkama na parlament. Napose su katolički zastupnici dužni zapriječiti civilnu ženidbu za katolike, ako je samo moguće.

Kod stvaranja zakona o ženidbama katolika ne smiju oni sudjelovati bez izričitog ili šutke dobivenog ovlaštenja od crkvene oblasti, jer ženidba kao sakrament pripada pod jurisdikciju crkvenu. Zato se katolički zastupnici moraju sporazumjeti s biskupima i s Rimom, kad zakoni o ženidbi dođu pred parlament, te moraju raditi po njihovim uputama. Drukčije si prisvajaju pravo izdavati zakone o stvari, u kojoj nisu kompetentni. Ali praktički mogu katolički zastupnici doći u sto neprilika.

Primjerom nam je za to »centrum« niemačkoga državnog sabora devedesetih godina, kad je valjalo vijećati o novom Gra-

đanskom zakoniku za Njemačku. Zakonik je donio zakone o ženidbi za sve bez razlike vjere. Centrum je odmah ispočetka napose isticao, da je ženidba prema katoličkoj nauci sakrament, te da prema tome izdavanje zakona za katolike ide Crkvi. Ali se ujedno izjavio pripravnim prihvatiti nove zakone, ako bi se oni odnosili samo na građansko značenje ženidbe. Na to su vladini zastupnici u parlamentu zajamčili, da zakonik radi samo o »građanskoj ženidbi«; samo »ženidba u svojem građanskom značenju« ima da se uredi. Zato dadoše odsjeku o ženidbi naslov »Građanska ženidba«, a na koncu odsjeka dadoše još jedan paragraf (1588.), koji veli: »Ovaj odsjek ne dira u crkvene dužnosti s obzirom na ženidbu«. Nakon tih izjava smatrao je centrum da je pravo, eda glasa za zakon o ženidbi.

Nažalost nije se ovo tumačenje uzelo ozbiljno. Za nekatolike imali su ti zakoni bez sumnje upravljati ženidbeni ugovor i uopće ženidbu u svakom pogledu, a nigdje nikako ne razlikuju katolike od nekatolika. Ali ako opet vrijede zakoni posve jednako za katolike kao za sve ostale, tada se protive kanonskom pravu u mnogo točaka. — Napokon se može dogoditi, da svećenik u ispovijedi ili kakvom uredovnim tajnom dozna, da dvije osobe žive u konkubinatu te možda imaju i djece. Ovoga nije praktički moguće priopćiti civilnoj oblasti. Da pako prestane taj grešni život, mora ih svećenik crkveno vjenčati; izađe li onda stvar na javu, bit će kažnjen.

Želi li država svojim ženidbenim zakonima dati svojim katoličkim podanicima ono, što ih ide, i postići to, da sklapaju samo one ženidbe, koje pred Bogom i savješću priznaju za valjane — a to je na najveću vlastitu korist njezinu — nema druge nego da se obazire u svojim zakonima na potrebne crkvene zahtjeve. Samo ondje, gdje država i Crkva složno rade, može da cvjeta narodni boljitak.

UREDNIŠTVO „ŽIVOTA“
ZAGREB 1/147

